

2. Крымский А. Е. Пальмове гылля. Экзотычни поэзии (1898–1901). Выдання друге. Звыногородка в Кывишчыни. Друкарня Ш. Г. Шпигеля, 1902.
3. Кримський А. Е. Белетристичні писання. IV. «Пальмове гилля». Екзотичні поезії. Частина третя (1917–1920). Кооперативне товариство «Час» в Києві, 1922.
4. Крымский А. Е. История Турции и ее литературы. Т. 1. (Труды по востоковедению, изданные Лазаревским институтом восточных языков). От возникновения до начала расцвета. Москва, 1910–1916.
5. Кримський А. Е., Шахматов О. Нариси з історії української мови та хрестоматія з пам'ятників письменської старо-українщини XI–XVIII в.в. Київ: Друкарня української Академії наук, 1924.
6. Крымский А. Е. Абан Лахикий, маніхействующий поет. Из истории арабской оповідної літератури індо-перського характеру VIII–IX ст. Москва, 1913.
7. Крымский А. Е. (1871–1942). «Хамаса» Абу-ТеммамаТайского (ок. 805–846). Москва: тип. «Крест. календаря», 1912. IV, 160 с.; 26.
8. Крымский А. Е. Древне-кйевскій говор. СПб.: Тип. Император. акад. наук, 1907.
9. Крымский А. Е. История Персии, ее литературы и дервишеской теософии. Т. 1, № 4. Москва, 1915.
10. Крымский А. Е. Источники для истории Мохамеда и литература о нем. От Орвы до Ибн-Исхака с Ибн-Хишамом. Пособие к лекциям по истории Востока, читаемых на 2 курсе Лазаревского института. Москва: Тип. В. Гатцук, 1902.

УДК 94:81:001"1871/1942"(477)(092)

Олена БУНДАК,

*кандидат історичних наук, доцент, заступник директора з науково-методичної роботи
Луцького інституту розвитку людини ВНЗ «Відкритий міжнародний
університет розвитку людини "Україна"» (olenabundak@gmail.com)*

А. КРИМСЬКИЙ ТА ЙОГО НАУКОВА СПАДЩИНА У ФОНДАХ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ БІБЛІОТЕКИ ДЛЯ ЮНАЦТВА

Здійснено аналіз фонду Волинської обласної бібліотеки для юнацтва, що стосується наукової спадщини, історіографії досліджень Агатангела Кримського. Виокремлено магістральні напрямки його наукової діяльності та проведено історіографічний аналіз.

Ключові слова: *сходознавець, історик, етнограф, лінгвіст, перекладач, орієнталізм, історіографія, мовознавство, Академія наук України.*

Інтерес до вивчення особистості історика, сходознавця, перекладача, письменника та мовознавця, формування його світогляду, впливу епохи, в якій жив та працював учений, завжди був присутній в історичній науці.

В кінці ХХ – на початку ХХІ століть проблема «історик та його епоха» знайшла відображення на сторінках різнопланових видань.

І тому закономірним є проведення наукових читань, конференцій, семінарів та інших наукових заходів, присвячених А. Кримському. Волинянин, який в силу об'єктивних причин (відрядження, вивчення східної історії та культури) два роки життя провів за межами батьківщини, залишив значну теоретичну спадщину, яка донині викликає і жваві дискусії, і захоплення, і вражає науковою довершеністю. Саме його праця залишила глибокий слід в історії, етнографії, філології та літературі. Особливий інтерес викликаний і тим, що недостатньо вивчено не лише життєвий шлях ученого, але і його теоретична спадщина, що й обґрунтовує **актуальність** нашої наукової розвідки.

Найважливішим осередком, де можна ознайомитися з творами науковця та матеріалами, які написані про нього, є бібліотека. Хоча бібліотеки Волині переживають не найкращі часи (так, як і в усьому світі), адже за станом фінансування з місцевого бюджету на утримання та комплектування фонду займають останні місця в Україні.

Волинська обласна бібліотека для юнацтва (далі – ВОБЮ) в м. Луцьку і є тим освітнім осередком, у стінах якого не лише знаходиться величезна кількість матеріальних (книжкових, газетних, журнальних) видань, але й функціонує «Програма УФД/Бібліотека», яка дає можливість швидко та оперативно знайти потрібну інформацію. УФД/Бібліотека – це автоматизована бібліотечна інформаційна система (АБІС), розроблена і підтримується ТОВ «Український фондівий дім» (Київ) з 1998 року. Система призначена для комплексної автоматизації бібліотеки, враховує всі основні виробничі цикли. Здійснено понад 200 інсталяцій в Україні, переважно в університетах, а також публічних та відомчих бібліотеках [1].

Завдяки прагненню і вмінню адаптуватись до нових потреб і ринкових умов, ВОБЮ дуже популярна серед населення регіону. Авторитет її в очах читачів визначається багатством та якістю фондів. Є що читати, слухати, дивитися – читач звертається до неї по допомогу. Закономірним є існування в ВОБЮ краєзнавчого відділу, де знаходиться значна кількість різнопланового матеріалу за окремими населеними пунктами, особами та подіями, які мають безпосереднє відношення як до історичної, так і сучасної Волині.

У нашій розвідці ми ставимо на **меті** охарактеризувати бібліографію, яка знаходиться у фондах ВОБЮ по А. Кримському.

Ми розробили власну схему поділу існуючого матеріалу в бібліотеці, на основі якої здійснено бібліографічний аналіз.

Волинська земля щедра іменами, які по-особливому вписані в її історію. Тому і не дивним є значна кількість збірників наукових праць,

які містять різнопланову характеристику життя та наукової діяльності вченого. Саме вони характеризують постійну увагу земляків до вивчення, збереження та пропагування теоретичної спадщини А. Кримського [2–5].

Як вченого А. Кримського вирізняв високий професіоналізм і талант дослідника. Він не був науковцем одного профілю чи однієї вузької теми; в його науковій спадщині чітко виокремлюються декілька магістральних напрямків. Тому закономірним є закарбування його імені у виданнях енциклопедичного характеру, де окреслено основні напрямки його діяльності та наукові здобутки [6–10].

А. Кримського як людину характеризує надзвичайна працездатність: вражає масштабність читання, інтенсивність навантажень, здатність до роздумів. Його непересічні організаторські здібності та значний інтелектуальний потенціал знайшли яскравий прояв у непрості часи – початку ХХ століття. Зокрема, у період Гетьманату П. Скоропадського, розуміючи всю важливість і необхідність акумулювати в одному науковому осередку всіх найкращих інтелектуалів тогочасної України, виступив одним із організаторів АН України. Завдяки А. Кримському не було закрито і розформовано Академію наук із приходом до влади більшовиків [11; 12].

Багатогранна творча натура, один із фундаторів української національної ідеї, один із провідних вітчизняних сходознавців, великий учений у галузі мовознавства та літератури був і залишається об'єктом пильного вивчення провідними українськими та зарубіжними дослідниками. Зокрема, видатні вітчизняні історики та історики діаспори присвятили вченому ряд наукових розвідок, тим підкреслюючи його вагомий вклад у розвиток української та світової науки. Це роботи Н. Полонської-Василенко, О. Прицака, В. Сарабея та інших [13–18].

Поезія й наука – це два могутні крила таланту невтомного ратая на теренах вітчизняної та світової культури. Тому цілком логічно, що в центрі дослідницької уваги є видання праць, присвячених ювілейним датам дослідника. Зокрема, у фондах юнацької бібліотеки знаходяться ювілейні статті до 100-, 135-, 140-, 145-, 150-річчя з дня народження А. Ю. Кримського: І. Кураса, М. Сидоржевського, А. Миколаєнка та інших [19–23].

Безцінність творчого внеску науковця у різні напрями науки, його різнопланова наукова та адміністративно-політична діяльність є предметом постійних дискусій на шпальтах різних видань. Неординарність його особистості знаходить прояв у ряді наукових, науково-публіцистичних та літературних статтях, присвячених життю, діяльності та творчості: Ю. Комар, А. Іванко, О. Даниленко, Р. Веретельник, І. Бережної, О. Бабишкіна та інших [24–39]. До цього ж напрямку ми відносимо статті біографічного характеру [40; 41].

Майбутній учений любов до Волині й рідного краю, де народився, проніс через усе життя. Саме тому і розвідки В. Гея, П. Глущика, С. Павличко, які знаходяться у фондах бібліотеки, присвячені волинському корінню А. Кримського [42–44].

Безперечно, як людина свого часу, в умовах визиску до всього українського, А. Кримський звертається до української мови. Сам учений вважав, що головна роль у розбудові національної мови належить народові, оскільки вона формується та збагачується за рахунок діалектів, неологізмів та фразеологізмів. Він є автором «Історичної граматики української мови» у двох томах. Окрім того, ціла низка робіт науковця присвячена питанням історії та теорії культури української мови. Ряд аспектів у його науковому доробку, зокрема етимологічна структура іменника художнього мовлення, лінгвістична термінологія, діалектні елементи, філософія історії української мови, особливості автокоментуючих засобів у мовознавчих працях дослідника тощо, розглядаються рядом вітчизняних дослідників: С. Богдан, О. Байдюк, В. Сірук, Б. Стельмах тощо [45–54].

У фондах бібліотеки знаходиться ряд ґрунтовних розвідок теоретико-методологічного характеру. Вони стосуються літературознавчої діяльності вченого. Він є автором численних літературознавчих праць різних періодів, що дає можливість сучасникам більш детально дослідити наукову спадщину та підкреслити неординарність науковця. Це роботи Б. Стельмах, В. Сірук, М. Хмелюк, Р. Ткаченка, Ушалова Л. та інших [55–71].

Етнографічне та діалектологічне вивчення життя населення України А. Кримський відображає в друкованому органі Етнографічного товариства «Етнографічний огляд». Його наукові розвідки емоційно насичені, вкраплено ліричні відступи та спогади. Ці дослідження дозволили зайняти йому почесне місце серед представників української етнографічної науки. Його розвідки дають цінні свідчення про побутові й соціальні процеси в розвитку населення, про фактори впливу на індивідуальні риси народності, відображають елементи обрядової, фольклорної та морально-етичної культури. На це звертають увагу В. Борисенко та О. Пелех [72; 73].

Дослідник надавав великого значення вивченню унікальних особливостей східних народів – її багатонаціональному та багатоконфесійному складу. Він володів 60 мовами та діалектами, що давало йому реальну перевагу в спілкуванні з корінним населенням регіону, який він досліджував. Кожній етноконфесійній спільності історик приділяв відповідну увагу, досліджуючи і констатуючи результати вивчення її історії, релігії, менталітету, побуту, соціальної структури і ролі в розвитку краю (території) [74–85].

Бажання поділитися науковими здобутками, провести паралель між українським та східними народами дає можливість ученому створити

на Україні школу орієнталізму. Він належить до митців, яким вдалося в літературі поєднати та творити гармонічно і паралельно у двох структурах поетичного мислення. Саме цьому напрямкові присвячена розвідка В. Шпака [86].

Важливою віхою в його науковій діяльності була і перекладацька діяльність. Майстерність перекладача, як зазначає сучасний дослідник, «добре помітна в порівняннях особливостей перекладених ним фрагментів Корану з літературною обробкою поетичних текстів. Дослідник активно використовував надбання автохтонної мусульманської екзегетики, яку переважна більшість його сучасників-сходознавців вивчала досить поверхнево» [87–93].

Оригінальні позиції автора представлено у його творі «Андрій Лаговський». Ряд дослідників, розглядаючи роман, висловлюють різні міркування з приводу головної думки твору: одні стверджують, що основною проблемою роману є любов і сексуальність [94] (Павличко), інші – внутрішня потреба самопізнання та саморозуміння головного героя [95]. Власне, цим романом автор виявляє і пропагує терпимість до інокультурної несхожості та своєрідності Сходу [96–110].

Значним надбанням бібліотеки є присутність у фондах творів самого А. Кримського. Його наукова спадщина доволі об'ємна, і, напевно, жодна бібліотека світу не має всього теоретичного спадку вченого. Серед наявних у бібліотеці: п'ятитомні видання, екзотичні поезії, листи до О. Веселовського, «Історія Туреччини», поезії про рідну мову та інші [111–123].

Як ми зауважували на початку статті, великою є заслуга А. Кримського у створенні й діяльності АН. Займаючи посаду вченого секретаря новоствореної Української академії наук, він очолює кабінет арабо-іранської філології та історико-філологічний відділ. Фундаментальна робота була ним проведена у Всеукраїнській академії наук при укладанні «Російсько-українського словника» 1924–1936 рр. Це була спільна наукова робота всього колективу лексикографів української мови під керівництвом академіків А. Кримського та С. Єфремова. Доля словника була важкою, така ж, як і доля вченого: видано було три томи з чотирьох, і в роки сталінських репресій його вилучено і заборонено. Саме цьому напрямку роботи історика присвячено ряд різнопланових розвідок мовознавчого, пошукового, літературознавчого, лексичного, джерелознавчого характеру В. Данилюк, О. Тищенко, О. Боярчук, Ю. Поздрань, Л. Томіленко, Н. Трач [124–130].

Українська мова була визначальною у його пошуках національної ідентичності дослідника, так як і любов до України, натхненна творами Ю. Федьковича, Лесі Українки, П. Житецького. І сам він про це говорив: «у мені й кровинки української немає: моя мати – українська полька, а батько – білорус. Я народився і виріс на Вкраїні та й українізувався» [131].

Тому і ряд наукових розвідок українських дослідників присвячені національній ідеї А. Кримського: М. Веркалець, С. Павличко, І. Сендюкова [132–136].

Окремі статті, що знаходяться у фондах ВОбЮ, присвячені одній із найтрагічніших сторінок у житті та діяльності вченого, і вони стосуються, фактично, останніх літ його життя. У буремні, складні та страшні 30-ті роки сталінських репресій А. Кримський був звинувачений радянською владою у націоналізмі, відійшов від політичної та наукової діяльності. «Вчений-патріот – звинувачений в націоналізмі», саме так про нього пишуть у волинській пресі [137]. А вже донині, по суті, невідома доля нашого співвітчизника, якого напередодні Другої світової війни було заарештовано [138–143].

Характеризуючи життя та творчість науковця, ми не можемо не торкнутися особистого. Трохи не все своє життя, як дехто вважає, він був безтямно закоханий у Лесю Українку, проте без взаємності. Ось як про це пише Б. Янович: «Того далекого дня із театру поверталось двоє молодих людей – невеликий на зріст, худенький юнак і така ж худенька тендітна дівчина. Їм обом було по шістнадцять. Обоє були волинянами, писали вірші і кохалися у художньому слові. Обоє отримали чудову освіту і багато читали. На 43 році обірветься життя Лесі Українки – жінки, яку Кримський кохав ніжно, таємно і безнадійно...» [144].

Сімейне життя Агатангела Кримського так і не склалося, хоча в доволі зрілому віці став батьком. Що стосується людських якостей, то А. Кримський був дуже доброю, чуйною та сердечною людиною. Що, власне, підтверджується і всиновленням свого помічника Миколи Левченка та одруженням на його вагітній дружині, щоб дати своє ім'я майбутній дитині [145–149].

Трагічно закінчилося життя цієї неординарної людини, багатогранного вченого, сходознавця, перекладача та лінгвіста. Його учень, видатний світовий історик О. Пріцак сказав, що його вчитель був «дуже яскравий представник європейського fin de siècle» і «становить певний виняток в українській інтелектуальній історії, і властиво, не ввійшов у її канон. Через подиву гідну активність Агатангела Кримського в багатьох ділянках (орієнталістика, славістика, політика, публіцистика, література, націологія) спадщина його надзвичайно важко піддається цілісному аналізу. До того ж тут маємо справу з украй суперечливою, складною особистістю, занурення у внутрішній світ якої вимагає від дослідника ґрунтовних знань у галузі психології та психіатрії» [94].

Агатангел Юхимович вніс неоціненний вклад у розвиток світової та української науки, залишивши величезний скарб наукових досліджень. Він – прекрасний приклад інтелігентності й високої духовності для майбутніх поколінь. Його праці можуть бути рекомендовані для активного

використання сучасною наукою як об'єктивне і ґрунтовне джерело для вивчення багатьох напрямів.

Література

1. URL: uk.wikipedia.org/wiki/УФД/Бібліотека.
2. Сіак Д. Збірник доповідей про А. Кримського. *Сучасність*. 1975. № 10. С. 115–117.
3. Агатангел Кримський – учений, письменник, українець: зб. наук. пр. / упоряд. Н. Данилюк. Луцьк: Волин. кн., 2007. 126 с.
4. Агатангел Кримський. *Народжені Україною*: меморіал. альм. у 2 т. Київ, 2002. Т. 1. А–К. С. 824.
5. Кочубей Ю. IV сходознавчі читання А. Кримського. *Слово і час*. 2000. № 11. С. 95.
6. Кримський Агатангел Юхимович (1871–1942). *Вчені України: 100 видатних імен* / І. Ф. Шаров. Київ, 2006. С. 196–201.
7. Агатангел Кримський (1871–1942). *100 найвідоміших українців*. Київ, 2001. С. 387–391.
8. Видавнича справа та редагування в Україні: постаті і джерела (XIX – перша третина XX ст.): навч. посіб. / за ред. Н. Зелінської. Львів: Світ, 2003. 612 с.
9. Етнічна історія народів Європи. Київ: Унісерв, 2010. 134 с.
10. Україна Incognita / за заг. ред. Л. Івшиної. Київ: Факт, 2002. 400 с.
11. Матвєєва Л. «Був охоронцем академії». *Політика і час*. 2006. № 5. С. 86–95.
12. Ї ж. Тяжкий хрест опального академіка. *Віче*. 1995. № 9. С. 134–146.
13. Полонська-Василенко Н. Академік Агатангел Юхимович Кримський. *Хроніка–2000*. 2000. № 3 (35/36). С. 430–439.
14. Прицак О. Українець тюркського походження Агатангел Кримський. *Пам'ять століть*. 2008. № 4. С. 124–142.
15. Сарабей В. Академік А. Ю. Кримський. *Хроніка–2000*. 2000. № 1(43). С. 285–297.
16. Шевчук В. О. Дорога в тисячу років: роздуми, статті, есе. Київ: Рад. письменник, 1990. 411 с.
17. Шендеровський В. Нехай не згасне світ науки / за ред. Е. Бабчук. Київ: Рада, 2003. 416 с.: іл.
18. Радевич-Винницький Я. Неукраїнці, яким вдячна Україна: [нариси]. Львів: Априорі, 2015. 536 с.
19. Сидоржевський М. Над часом і простором: до 150-річчя з дня народження А. Кримського. *Укр. літ. газ.* 2020. № 17. С. 9.
20. Миколаєнко А. «Найкращий кримський подарунок Україні»: до 140-річчя від дня народження А. Кримського. *Літ. Укр.* 2011. № 2. С. 1; 9.
21. Курас І. Великий учений-гуманіст: до 130-річчя акад. А. Ю. Кримського. *Київ. старовина*. 2001. № 2. С. 118–126.
22. Лицар героїчні праці: до 145-річчя від дня народження А. Ю. Кримського. *Календар знаменних і пам'ятних дат*. 2016. № 1. С. 25–38.
23. Марченко В. Обличчям на схід: до 100-річчя з дня народження А. Ю. Кримського. *Марченко В. Творчість і життя*. Київ, 2001. С. 28–32.

24. Маленька Т. Агатангел Кримський: портрет на тлі епох. *Слово і час*. 2001. № 1. С. 11–14.
25. Кобилецький Ю. З літопису життя: спогади, нариси, портрети. Київ: Дніпро, 1983. 285 с.
26. Ковалів Ю. Кримський Агатангел. *Слово і час*. 2019. № 1. С. 88–95.
27. Комар Ю. Шлях Агатангела Кримського. *Укр. мова і літ.* 1996. № 9.
28. Іванко А. Велетень української науки Агатангел Кримський. *Історія України*. 2011. № 10. С. 3–5.
29. Даниленко О. Кримський Агатангел Юхимович: сходознавець, мовознавець, славіст, літературознавець, етнограф, педагог, історик, письменник, перекладач, поліглот. *Діячі науки і культури України: нариси життя та діяльності* / за ред. А. П. Коцура, Н. В. Терес. Київ, 2007. С. 213–217.
30. Веретельник Р. Жива людина Агатангел Кримський. *Критика. Сучасність*. 2001. № 6. С. 113–115. Рец. на кн.: Павличко С. Націоналізм, сексуальність, орієнталізм. Київ: Основи, 2000. С. 328.
31. Веркалец М. Озарённый Востоком: очерк о жизни и творчестве Агатангела Крымского (1871–1942). *Відродження*. 1995. № 1. С. 68–71.
32. Бурбан В. Майже забутий, незбагнений Агатангел Кримський. *Культура і життя*. 2006. № 5. С. 3.
33. Бережна І. Він поміж нас жив...: краплини спогадів про А. Кримського. *Дніпро*. 2005. № 9/10. С. 132–137.
34. Бабишкін О. Наш земляк Агатангел Кримський. *Рад. Волинь*. 1989. № 13.
35. Його ж. Агатангел Кримський: літ. портр. Київ: Дніпро, 1967. 113 с.
36. Славутич Я. Агатангел Кримський. *Славутич Я. Дослідження та статті: Розстріляна муза; Меч і перо; Українська література на Заході*. Едмонтон, 2006. С. 53–56.
37. Агатангел Кримський – людина феноменальної пам'яті. *Обдарована дитина*. 2006. № 10. С. 57–62.
38. Агатангел Кримський у контексті української та світової культури / Волин. держ. ун-т ім. Лесі Українки. Луцьк: Вежа, 2006. 256 с.
39. Постаті та ідеї: з історії мовознавства в Україні / [відп. ред. В. Г. Скляренко]. Київ: Наук. думка, 1995. 152 с.
40. Сторінки життєпису визначного фольклориста: автобіографія Агатангела Кримського. *Народна творчість та етнографія*. 1991. № 5. С. 32–37.
41. Радевич-Винницький Я. Неукраїнці, яким вдячна Україна: [нариси]. Львів: Апріорі, 2015. 536 с.
42. Гей В. Дні Агатангела Кримського на Волині. *Літ. Укр.* 1996. № 15.
43. Глущик П. Волинське коріння роду і слова. *Волинь літературна*. 2009. № 1. С. 7–9.
44. Павличко С. І поліглот, і академік з Волині. *Луцький замок*. 2001. № 11.
45. Богдан С. Особливості автокоментуючих засобів у мовознавчих працях А. Ю. Кримського. *Українське мовознавство: респ. міжвідом. наук. зб.* Київ, 1991. Вип. 18. С. 89–94.

46. Байдюк О. І. Етимологічна структура іменника художнього мовлення А. Кримського. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*. 2003. Вип. 6, Ч. 3. С. 6–11.
47. Гаврилова Т. А. Ю. Кримський як дослідник середньонаддніпрянських говорів. *Постаті та ідеї: з історії мовознавства в Україні* / [відп. ред. В. Г. Скляренко]. Київ, 1995. С. 5–9.
48. Довбня Л. Е., Товкайло Т. І. Агатангел Кримський – подвижник української мовознавчої науки. *Теоретична і дидактична філологія*. 2016. Вип. 23. С. 56–64.
49. Казимиrowa І. Українська лінгвістична термінологія в працях А. Ю. Кримського: традиції і новаторство. *Укр. мова*. 2016. № 1. С. 3–12.
50. Мірченко М. В. А. Кримський і його філософія історії української мови. *Мірченко М. В. Вибр. праці з категорійної граматики та лінгвотекстології*. Луцьк, 2011. С. 51–57.
51. Сірук В. Особливості форм викладу в ранніх оповіданнях А. Кримського. *Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки*. Луцьк, 2008. № 17: Філологічні науки: Літературознавство. С. 157–161.
52. Стельмах Б. Діалектні елементи в текстах Агатангела Кримського. *Наук. вісн. Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки*. Луцьк, 2000. № 6: Філологічні науки. С. 119–121.
53. Ї ж. Роль фразеологічних одиниць у художніх і наукових текстах Агатангела Кримського. *Наук. вісн. Східноєвроп. нац. ун-ту ім. Лесі Українки*. Серія: Філологічні науки. Луцьк, 2013. № 22 (271): Мовознавство. С. 136–140.
54. Чабаненко Ю. Питання історії української мови в листах А. Ю. Кримського до П. Г. Житецького. *Укр. мова*. 2007. № 3. С. 17–26.
55. Історія української літературної критики: дожовтневий період / [М. Д. Вернштейн, та ін.; відп. ред. П. М. Федченко]. Київ: Наук. думка, 1988. 456 с.: іл.
56. Українське літературознавство: респ. міжвід. наук. зб.: вип. 53. Львів: Вид-во при ЛДУ, 1989. 152 с.
57. Українське слово: хрестоматія укр. літ. та літ. критики ХХ ст.: в 4 кн. Кн. 1: Культурно-історична епоха модернізму. Ранній модернізм: від «Зів'ялого листя» (1896) І. Франка до «В космічному оркестрі» (1921) П. Тичини / упоряд. В. Яременка. [Вид. 2-ге, змінене, допрац., допов.]. Київ: Аконіт, 2001. 800 с.: іл.
58. Матяш І. Книгознавчий аспект наукової діяльності Агатангела Кримського. *Бібліотеч. вісн.* 1997. № 2. С. 21–22.
59. Моклиця М. В. Модернізм в українській літературі ХХ століття: навч. посіб. для студентів-філологів. Київ: Кондор, 2017. 392 с.
60. Сірук В. Проблема злочину в українській дитячій літературі другої половини ХІХ – початку ХХ ст.: психоаналітичний аспект. *Наук. вісн. Східноєвроп. нац. ун-ту ім. Лесі Українки*. Серія: Філологічні науки. Луцьк, 2016. № 8 (333): Літературознавство. С. 155–162.
61. Стельмах Б. Художньо-образна система поезії Агатангела Кримського: традиції і новаторство. *Наук. вісн. Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки*. Луцьк, 1999. № 6: Філологічні науки. С. 47–49.
62. Ткаченко Р. П. Поклик Химери: декаданс в українській літературі кінця ХІХ – поч. ХХ ст.: монографія. Київ: Книга, 2010. 136 с.

63. Ушкалов Л. В. Що таке українська література: есеї. Львів: Вид-во Старого Лева, 2016. 352 с.
64. Франко І. Я. Твори: в 20 т. Т. 17: Літературно-критичні статті. Київ: Худож. літ., 1955. 529 с.
65. Хмелюк М. Містичні мотиви лірики А. Кримського. *Наук. вісн. Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки*. Луцьк, 2006. № 7. С. 254–258.
66. Шкандрій М. Євреї в українській літературі. Зображення та ідентичність= Jews in ukrainian literature / М. Шкандрій; пер. з англ. Н. Комарової. Київ: Дух і літера, 2019. 352 с. (Б-ка юдаїки).
67. Останіна Г. Г. Агатангел Кримський: особливості поетики художньої творчості. Київ: Твім інтер, 2008. 224 с.
68. Євшан М. Критика. Літературознавство. Естетика / упоряд., передм. та прим. Н. Шумило. Київ: Основи, 1998. 658 с.
69. Зленко Г. Д. З полону літ: літ.-крит. нариси. Київ: Рад. письменник, 1989. 318 с.: іл.
70. Останіна Г. Взаємодія людського й тваринного у поведінці «маленького героя» (на матеріалі «Бейрутських оповідань» А. Кримського). *Сучасні літературознавчі студії*. 2011. № 8. С. 198–204.
71. Хоменко В. Післямова до передмови: про зб. А. Кримського «Звенигородщина». *Літ. Укр.* 2010. № 28. С. 7.
72. Борисенко В. Агатангел Кримський як фольклорист і етнограф. *Народна творчість та етнографія*. 1991. № 3. С. 39–42.
73. Іваннікова Л. Фольклорно-етнографічні матеріали Півдня України в оцінці академіка Агатангела Кримського. *Народна творчість та етнологія*. 2012. № 4. С. 20–24.
74. Пелех О. Агатангел Кримський – фольклорист і етнолог. *Минуле і сучасне Волині та Полісся. Володимир-Волинський в історії України і Волині: матеріали XXXII Міжнар. наук.-практ. іст.-краєзн. конф., присвяч. 70-річчю утворення Волин. обл.* Луцьк, 2009. С. 68–70.
75. Ольшевський І. Е. Агатангел Кримський: поклик Сходу: спроба трактату в особах: наук.-попул. вид. Луцьк: Терен, 2012. 252 с.
76. Останіна Г. Східні мотиви «Бейрутських оповідань» А. Кримського. *Питання літературознавства*. 2010. Вип. 81. С. 249–256.
77. Циганкова Е. Сходознавча колекція Агатангела Кримського у фондах Національної бібліотеки імені В. І. Вернадського. *Бібліотеч. вісн.* 2001. № 6. С. 13–17.
78. Мchedладзе І. Агатангел Кримський та грузинсько-українські взаємозв'язки в контексті орієнталістики: деякі аспекти. *Всесвіт*. 2017. № 9/10. С. 277–281.
79. Ніколаєва М. Вивчення А. Ю. Кримським новочасної історії літератури Сирії та Лівану. *Східний світ*. 1993. № 10. С. 114–117.
80. Маленька Т. Суфізм та перська середньовічна поезія в дослідженнях Агатангела Кримського. *Слово і час*. 1999. № 10. С. 42–56.
81. Марченко В. Давня азербайджанська література в дослідженнях А. Ю. Кримського. *Марченко В. Творчість і життя*. Київ, 2001. С. 32–40.
82. Гирич І. Агатангел Кримський – засновник українського сходознавства. *Історія в школах України*. 2007. № 3. С. 35–56.

83. Марченко В. А. Кримський як дослідник азербайджанської літератури. *Марченко В. Творчість і життя*. Київ, 2001. С. 13–28.
84. Грицик Л. Схід в естетичних шуканнях А. Кримського. *Всесвітня літ. в середніх навч. закл. України*. 2006. № 6. С. 45–48.
85. Грицик Л. В. Творчість Нізамі Гянджеві: форми рецепції в Україні. *Літературознавчі студії*. 2013. Вип. 39, Т. 1. С. 269–278.
86. Губар О. Вивчати Крим за Кримським. *Укр. мова й літ. в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2001. № 6. С. 41–46.
87. Шпак В. Найвидатніший орієнталіст України. *Урядовий кур'єр*. 2016. № 4. С. 5.
88. Кралюк П., Якубович М. Незвичний орієнталізм Агатангела Кримського. *Нац. ун-т Остроз. акад.*: [офіц. сайт]. Дата публікації: 15.01.2013. URL: <https://www.oa.edu.ua/ua/info/news/2013/01-15-3> (дата звернення: 12.01.2021).
89. Троцюк М. Перекладацька діяльність А. Ю. Кримського. *Минуле і сучасне Волині та Полісся. Володимир-Волинський в історії України і Волині*: матеріали XXXII Міжнар. наук.-практ. іст.-краєзн. конф., присвяч. 70-річчю утворення Волин. обл. Луцьк, 2009. С. 71–74.
90. Стельмах Б. Художній переклад як взаємодія двох мовних картин світу (на матеріалі перекладів Г. Гайне А. Ю. Кримським). *Наук. вісн. Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки*. Луцьк, 2002. № 4. С. 91–97.
91. Москаленко М. Нариси з історії українського перекладу. *Всесвіт*. 2006. № 7/8. С. 204.
92. Митринська Г. Українські перекладачі ХХ століття. *Всесвітня літ. в сучасній школі*. 2016. № 6. С. 36–40.
93. Веркалець М. Гафіз у дослідженнях А. Ю. Кримського. *Рад. літературознавство*. 1989. № 12. С. 62–65.
94. Веркалець М. Гіджак вторить солов'єві. *Освіта*. 1996. № 17.
95. Павличко С. Д. Націоналізм, сексуальність, орієнталізм: складний світ Агатангела Кримського. Київ: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2000. 328 с.
96. Поляруш Н. С., Хоцянівська І. В. Агатангел Кримський – багатогранна творча особистість. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/36/665/1381-1?inline=1> (дата звернення: 13.01.2021).
97. Смаглій І. В. Материнський код у художньому розкритті характеру Андрія Лаговського в однойменному романі А. Кримського. *Таїни художнього тексту (до проблем поетики тексту)*. 2011. Вип. 13. С. 30–37.
98. Смаглій І. В. Функціональність сну в розкритті морально-психічного стану героя в романі «Андрій Лаговський» А. Кримського. *Таїни художнього тексту (до проблем поетики тексту)*. 2010. Вип. 11. С. 153–161.
99. Процюк С. Мотиви трагізму в романі А. Кримського «Андрій Лаговський»: у зіставленні з новелістикою В. Стефаніка. *Слово і час*. 1996. № 1. С. 25–28.
100. Луцак С. Художня модель самопізнання через іншого в романі «Андрій Лаговський» А. Кримського. *Волинь філологічна: текст і контекст*: зб. наук. пр. Луцьк, 2011. Вип. 12: Імагологічні виміри національної літератури. С. 106–113.
101. Косюк Н. М. Оніризм у прозі Агатангела Кримського («Дивна пригода», «Виривки з мемуарів одного старого гріховоди»). *Наук. вісн. Міжнар. гуманітар. ун-ту*. Філологія. 2016. Вип. 23, Т. 1. С. 24–26.

102. Ткаченко Р. Наукові екскурси як художній засіб у романі А. Кримського «Андрій Лаговський». *Вісн. Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка: Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика*. 2013. Вип. 1 (24). С. 19–23.

103. Дрогомирецька М. Художні експерименти й етичні парадокси в оповіданні «Батьківське право» А. Кримського. *Українське літературознавство*. 2017. Вип. 82. С. 51–61.

104. Головка Т. «Переказую те, що справді говорилося»: центр «Академія» видав вибр. оповідання періоду раннього модернізму відомого А. Кримського. *День*. 2017. № 91.

105. Те саме.

106. Горблянський Ю. Специфіка автобіографізму роману А. Ю. Кримського «Андрій Лаговський». *Молода нація: альманах*. Київ, 1997. Вип. 4. С. 41–47.

107. Боговін О. В. Художній текст як простір «аморальної» свободи: інтерпретація коду «fin`amouг» у романах А. Кримського та О. Уайльда. *Вісн. Харків. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна*. Серія: Філологія. 2018. Вип. 78. С. 28–32.

108. Констанкевич І. М. Автобіографічна сповідь декадента: «Андрій Лаговський» Агатангела Кримського. *Констанкевич І. М. Українська проза першої половини ХХ століття: автобіографічний дискурс*. Луцьк, 2014. С. 90–105.

109. Сидоржевський М. Над часом і простором: до 150-річчя з дня народження А. Кримського. *Укр. літ. газ.* 2020. № 17. С. 9.

110. Ткаченко Р. «Андрій Лаговський» – покутний шлях декадента. *Слово і час*. 2002. № 8. С. 68–73.

111. Пастух Б. Роман «Андрій Лаговський» Агатангела Кримського як «історія хвороби». *Слово і час*. 2013. № 5. С. 64–69.

112. Кримський А. Ю. Виривки з мемуарів одного старого гріховеда: вибране. Київ: Академія, 2016. 320 с.

113. Його ж. Історія Туреччини. [Вид. 2-е випр.]. Київ; Львів: Олір, 1996. 288с.: іл.

114. Його ж. Пальмове гілля: екзотичні поезії. Київ: Дніпро, 1971. 372 с.

115. Його ж. Поезії про рідну мову. *Свого не цурайтесь*: твори укр. письменників про рідну мову: антологія / упоряд. В. Лучука; за ред. І. Лучука. Тернопіль, 2009. С. 110–113.

116. Його ж. Святе кохання. *Чари кохання*: любов. лірика укр. поетів ХІХ – поч. ХХ ст. Київ, 1985. С. 94.

117. Його ж. Там само. Т. 2: Художня проза. Літературознавство і критика. Київ: Наук. думка, 1972. 718 с.

118. Його ж. Там само. Т. 4: Сходознавство. Київ: Наук. думка, 1974. 640 с.

119. Його ж. Там само. Т. 5, Кн. 2: Листи з Сирії та Лівану (1896–1898). Київ: Наук. думка, 1973. 336 с.

120. Його ж. Там само. Т. 5, Кн. 1: Листи (1890–1917). Київ: Наук. думка, 1973. 548 с.

121. Його ж. Там само. Т. 1: Поетичні твори, оповідання. Київ: Наук. думка, 1972. 32 с.

122. Його ж. Там само. Т. 3: Мовознавство. Фольклористика. Київ: Наук. думка, 1973. 512 с.

123. Його ж. Там само. Т. 3: Мовознавство. Фольклористика. Київ: Наук. думка, 1973. 512 с.
124. Два листи Агатангела Кримського до Олексія Веселовського. *Слово і час*. 2019. № 5. С. 107–114.
125. Данилюк В. А. Ю. Кримський і «Російсько-український словник» 1924–1933. *Мовознавство*. 1991. № 5. С. 70–75.
126. Трач Н. Без права на правничу лінгвістику: до 80-річчя «Російсько-українського словника правничої мови» за ред. А. Кримського. *Урок української*. 2006. № 1/2. С. 12–14.
127. Томіленко Л. М. Галузева лексика в «Російсько-українському словнику» за редакцією А. Кримського та С. Єфремова: спроба цілісного аналізу. *Мовознавство*. 2020. № 2. С. 42–58.
128. Поздрань Ю. В. Джерельна база «Російсько-українського словника» за редакцією А. Ю. Кримського та С. О. Єфремова в контексті лінгвістичного джерелознавства. *Укр. мова*. 2016. № 3. С. 79–89.
129. Його ж. Матеріали польових записів як одне з джерел «Російсько-українського словника» за редакцією А. Ю. Кримського та С. О. Єфремова. *Філологія і лінгвістика в сучасному суспільстві: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Львів, 30–31 жовт. 2015 р.). Львів, 2015. С. 37–40.
130. Тищенко О. Архівна картотека як лексико-ілюстративна база «Російсько-українського словника» за редакцією А. Ю. Кримського та С. О. Єфремова: II: Мікро- і макроструктура архівної картотеки. *Укр. мова*. 2016. № 3. С. 57–78.
131. Його ж. Лексикографічний контекст четвертого тому російсько-українського словника за ред. А. Ю. Кримського та С. О. Єфремова: умовне відтворення реєстру. *Укр. мова*. 2015. № 4(56). С. 89–100.
132. Боярчук О. С. Вплив російської мови на формування лексики офіційно-ділового стилю української мови початку ХХ століття (на матеріалі «Російсько-українського словника правничої мови» за ред. А. Кримського). *Наук. зап. Нац. ун-ту «Остроз. акад.»*. Серія: Філологічна. 2011. Вип. 20. С. 17–24.
133. Кримський А. Ю. Твори: в 5 т. / ред. кол. І. Білодід та ін. Київ: Наук. думка, 1972–1974. Т. 5. Кн. 1. С. 74.
134. Сюдюков І. Народ вічний у пізнанні: укр. ідея А. Кримського у вселюдських системах координат. *Україна Incognita* / за заг. ред. Л. Івшиної. Київ, 2002. С. 287–291.
135. Веркалець М. Національна ідея А. Ю. Кримського. *Забута країна*. 1997. № 3/4. С. 52–59.
136. Його ж. Українська національна ідея А. Ю. Кримського. *Лім. Укр.* 1996. № 1.
137. Павличко С. Історія незавершеного застереження. *Критика*. 1999. № 2. С. 10.
138. Її ж. Сучасне українство, або Теоретичні засади модерного націоналізму. *Слово і час*. 2018. № 12. С. 3–17.
139. Огнева О. Вчений-патріот, звинувачений у націоналізмі. *Волинь*. 2001. № 13.
140. Її ж. «Українським націоналістом я ніколи не був...». *Реабілітовані історією. Волинська область: у 27 т. / Нац. акад. наук України [та ін.; ред. кол.: О. І. Курилюк, М. М. Кучерепа та ін.]*. Луцьк, 2010. Кн.1. С. 628–635.
141. Її ж. Урядова постанова 1941 не виконана досі. *Віче*. 1997. № 23.

142. Кищенко І. Чорна «емка» для академіка Кримського. *Наука і суспільство*. 1994. № 9/10. С. 52–55, 87.
143. Ільєнко І. У жорнах репресій: оповіді про укр. письменників (за архівами ДПУ – НКВС). Київ: Веселка, 1995. 447 с.: іл.
144. Хватальна евакуація: за слідчою справою А. Кримського. *Рад. Волинь*. 1990. № 7. С. 5.
145. З порога смерті...: письменники України – жертви сталінських репресій. Вип. 1 / [упоряд. О. Г. Мусієнко]. Київ: Рад. письменник, 1991. 494 с.: іл.
146. Янович Б. Усе життя він кохав Леся Українку – таємно і безнадійно. *Волинь-нова*. 2018. № 6. С. 13.
147. Романов С. Леся Українка – Агатагел Кримський: історія становлення та спілкування. *Волинь філологічна: текст і контекст*: зб. наук. пр. Луцьк, 2012. Вип. 13. С. 158–174.
148. Стельмах Б. Мовно-образна картина світу в поезії Лесі Українки й Агатагела Кримського. *Наук. вісн. Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки*. Луцьк, 1998. № 7: Філологічні науки (Лесезнавство). С. 65–68.
149. Кочерга С. «Я родився і виріс на Вкраїні та й українізувався»: Леся Українка та Агатагел Кримський. *Віче*. 2009. № 20, № 31.

УДК 929 Кримський:908+027(477.82)

Олена ГАПОНЮК,

головний бібліотекар відділу краєзнавчої роботи Волинської державної обласної універсальної наукової бібліотеки імені Олени Пчілки, м. Луцьк (kraeznavchiy@gmail.com)

А. КРИМСЬКИЙ У ДОКУМЕНТАХ І МАТЕРІАЛАХ ВІДДІЛУ КРАЄЗНАВЧОЇ РОБОТИ ВДОУНБ ім. ОЛЕНИ ПЧІЛКИ

Мій краю!
За тебе прийнять не лякаюсь
Найгіршого лиха,
Бо всякеє горе, недоля, скорбота
Тепер мені втіха.
А. Ю. Кримський «Кохання по-людському»

Розглянуто наукову, літературно-художню, епістолярну спадщину Агатагела Кримського – велику обсягом і надзвичайно цінну пізнавальним, естетичним, культурно-громадським змістом. Подано бібліографію творів українського історика, славіста і сходознавця, письменника та перекладача, одного з фундаторів першої української Академії наук Агатагела Кримського та наукові статті про нього.

Ключові слова: Агатагел Кримський, Волинська ДОУНБ ім. Олени Пчілки, відомий науковець, літературна спадщина, дослідження науковців, вибрані твори, любовна лірика, сходознавство, орієнталізм.

